

نگاهی به روند نفوذ و گسترش زبان و ادب فارسی در ترکیه، ۸۳-۸۸؛

دانش، سال یکم، شماره ۷، مهر ۱۳۲۸ ش، صص ۳۸۵-۳۸۶.

دانشنامه

مستجابی زاده (mos.ta.jā.bi.zā.de)، ابراهیم، معروف به عصمت بیگ، فرزند محمدعلی، بالکسیر ۱۸۶۸ - اسپارته ۱۹۱۷م، شاعر، صوفی و نویسنده عثمانی. پدرش مأمور اجرایی روستای بالیا/مستجاب بود. ابراهیم دوره فراگیری مقدمات علوم را در زادگاهش به پایان برد (۱۸۹۱م). سپس به استانبول رفت و در آنجا زبان‌های فارسی، عربی و فرانسه آموخت. در ۱۸۹۷م دوره حقوق را به پایان برد. وی چندی منشی احمد جلال‌الدین پاشا، رئیس پلیس مخفی عبدالحمید دوم عثمانی، بود. به علوم اسلامی و معارف غربی آگاهی داشت. از طریقت جراحیه (شعبه‌ای از خلوتیه) پیروی می‌کرد و به طریقت مولانا ارادت می‌ورزید. در نظم و نثر صاحب قلم بود و اشعار لطیف و معناداری می‌سرود که انتساب وی را به مکتب معلم‌ناجی نشان می‌دهد. مستجابی زاده اثر مشهور معلم‌ناجی به نام لغت ناجی را که فرهنگ فارسی به ترکی است به پایان برد (از حرف ف تا پایان) و به چاپ رساند (استانبول، ۱۹۰۴م).

مقالاتی از وی در روزنامه‌ها و نشریات به چاپ رسیده است. در ۱۹۰۱م به سبب همکاری با جمعیت اتحاد و ترقی در یودروم زندانی شد. با پادرمیانی کامل پاشا، والی از میر، تبعیدگاه وی را به میدللی که جای خوش آب‌وهوایی بود تغییر دادند. پس از پنج سال از بند رها شد و در از میر و فوجا سکنی گزید. در دوره انقلاب مشروطیت چندی در استانبول به سر برد و پس از آن به از میر بازگشت و از اعضای دادگاه استیناف شد. چهارسال پس از کناره‌گیری از این کار به وکالت روی آورد. در همین سال‌ها نشریه‌ای ادبی به نام خیابان منتشر کرد. فقر و نداری سبب شد تا بار دیگر به کار اداری روی آورد. در ۱۹۱۶م وی را به ریاست دادگاه استیناف اسپارته فرستادند. شاگرد وی ابوالسعودزاده (سعودبیگ) در مرگ او ماده تاریخی سروده است. از آثارش: فروغ الفاظ که در مباحث لغوی است (۱۸۹۵م)؛ ترانه به نظم و نثر (۱۸۹۶م)؛ داستان ظفر که منظومه تاریخی درباره سفر جنگی سلیمان پاشا به روملی است (۱۸۹۸م)؛ نایلی قدیم که درباره مصطفی نایلی و آثارش است (۱۹۰۲م)؛ شکوفه چین در

مطایبات ادبی و تاریخی که در نشریه ادبی آهنگ در از میر به چاپ می‌رسید؛ رافائل با همکاری اسکندرافندی؛ ترجمه منتخباتی از رباعیات خیام که نسخه‌ای از آن در کتابخانه شاگردش سعودبیگ نگه‌داری می‌شود.

منابع: پارسی‌نویسان آسیای صغیر، ۱۶؛ عثمانلی مؤلفاری، ۲/۲۴۴-

۴۴۵؛ قاموس الاعلام، ۱/۵۷۷؛

Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi, 5/9 ; Türk edebiyatı ansiklopedisi, 3/689.

رسولی

مستقیم اوزبکی (mos.ta.qim-e.uz.ba.ki)، شیخ سلیمان اندکانی، - استانبول ۱۲۳۹ ق، شاعر عثمانی. از زندگی اش جز این دانسته نیست که از شاعران اوزبک بود و در استانبول به سر می‌برد. از وی دیوان اشعار فارسی به جا مانده است.

منابع: ایضاح‌المکون، ۱/۵۲۹؛ سجل عثمانی، ۴/۳۶۴؛ نگاهی به

روند نفوذ و گسترش زبان و ادب فارسی در ترکیه، ۳۲۹.

دانشنامه

مستقیم زاده (mos.ta.qim.zā.de)، سعدالدین سلیمان فرزند امن‌الله عبدالرحمان فرزند مظفر مستقیم رومی، استانبول ۱۱۳۱ - همان‌جا ۱۲۰۲ ق، ادیب، شاعر، مترجم و صوفی عثمانی. از مشایخ طریقه نقشبندیه بود. پس از فراگیری دانش گوشه عزلت گزید و تنها به تألیف کتاب سرگرم شد. وی در خوش‌نویسی مهارت داشت و شعر نیز می‌سرود. چون درگذشت پیکرش را در مدرسه صوغوق‌قویو در نزدیکی خاکجای امین‌افندی به خاک سپردند. از تألیفات مستقیم‌زاده چنین برمی‌آید که وی با زبان‌های فارسی، ترکی و عربی به خوبی آشنایی داشته است. از آثارش: حل اشکال بیتی از گلشن راز به ترکی که نسخه‌ای دست‌نویس از آن به شماره ۸۳۷ مجامیع طلعت در کتابخانه ملی مصر نگه‌داری می‌شود؛ حل اشکال بیتی از نظامی به ترکی که به همان شماره در همان‌جا موجود است؛ حل اشکال بیت پیروزه حافظ شیرازی به ترکی که به همان شماره در همان‌جا نگه‌داری می‌شود؛ مناقب امام‌الاعظم رحمة‌الله که دست‌نویسی از آن به شماره ۲۴۲۰ در کتابخانه اسعدافندی نگه‌داری می‌شود؛ شرح دیوان امام علی که دست‌نویسی از آن به شماره ۲۷۸۴ در

KAYNAK

BALIKESİR HALKEVİ

17 AGUSTOS 1941

Kaynak'ın Bu Sayısı

Balikesir'in mazih-ül-iftiharı ve edebiyatımızın ünlü şimatarından biri olan Müstecabi zade İsmet merhuma tahsis edilmiştir.

CİLT

9

19 - Temmuz - Ağustos - 1941

MÜSTECABİ ZADE

İSMET

YAZAN
Suud Yavuz
EB-US-SUUD OĞLU

Otuz otuz beş yaşlarında iken:

Sermedi bir sütte-i iclâl ile simâyi r
Çeşm-i idrâkât-ı insaniden etmiş ihtâh
İste akl-ı pür gururun zübde-i idrâkî şu:
Hâkden geldik nihayet hâke etdik inkilâb

Kıtası gibi sözlerle, daha evveleri de:

Fiğan kim, tâir-i evc-i aşinâyî ruha ey İSMET
Bu süflî bâk-i mihnet damgâh-ı şuyun olmuştur.

beytine benzer şikâyetlerle dünya evindeki müsafirliğinden pek de memnun olmadığını bildiren, aşınalarına ihsas eden İbrahim İsmet bey tahminen 1285 hicri senesinde vaktile şâir Zâtî'yi de yetiştiren - Balıkesir'de doğdu. Orada, İstanbul'da, Midilli'de İzmirde yaşadı. Daha kırk beş yaşını bitirmeden Isparta'da toprağa düştü «Müstecabi zade» diye anılırdı. Bu, anın soy adı ve mensup olduğu hanedanın lakabıdır.

Emsâli asırlarda bir yetişen bu büyük ilm-ü edeb ve hüsn-ü ahlâk ve fazilet sahibi insanın vatani olduğundan dolayı Balıkesir şehri sonuna kadar özünce yeridir.

Padernin adı (Mehmed Ali - İcra memuru imiş) yalnız İsmet gibi oğlu olmasından büyük ve muhterem bir zat olduğu istidlâl edilebilir. Balıkesirde hala akrabası mevcuttur.

1326 tarihinde Adliye icra memurlarından Mümtaz bey isminde bir kardası [halen Sındırgı İhisarlar Muhakemat memurudur.

Balıkesir'de Sağlık eczahanesi müessisi Avni İsmail ve Yeni Türkiye eczahanesi sahibi eczacı Fahrittin İsmail beyler İsmet merhumun bamsıra zedeleridir.

Kuş adasında bir dayısı olduğundan bahseden 1322 tarihli bir mektubunu okudum.

Merhumun, ahıbbasından birine Izmirden yazmış olduğu bir mektubda münderic olan şu sözler gençliğindeki mevki-i iştimaîsi belli olmaktadır.

«Meylâna! Bendeniz bir zamanlar sevk-i tâlîle tantana i servet ve ihlâsam içinde de bulunmuş ve hayatın her türlü halini görerek sadet denilen ve sırf evham ve hayalât-ı insaniyeden ibaret bulunan şeyin mahiyetini iyice öğrenmiş olduğumdan küşe-i kanaat ve ferağate

ORTAÇ, Yusuf Ziya, (1917): "Hilâlin Gölgesinde", *Türk Yurdu* der., C. 12, sayı: 136, 9 Haziran 1333 (1917), s. 3462-3464.

OZANOĞLU, Yahya Saim, (1917), "Mektuplar ve Cevaplarımız -Azizim Yusuf Ziya Bey", *Türk Yurdu* der., C. 12, sayı: 140, 2 Ağustos 1333 (1917), s. 3432-3533.

OZANOĞLU, Yahya Saim, (1922), *Leylâ'nın Ölümü*, Kader Mat., 1338.

OZANOĞLU, Yahya Saim, (1923) *Mayıs Gecesi*, Âmire Mat., İstanbul 1339.

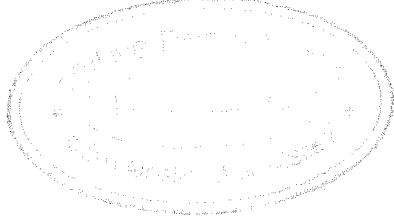
OZANSOY, Halit Fahri, (1929), "Hakkı Tahsin -Eseri ve Hatırası", *Servet-i Fünun/Resimli Uyanış* der, C. 66, nu.1725, s.649.

OZANSOY, Halit Fahri, (1964), *Şehir Tiyatrosunun 50. Yılı -Darübedayi Devrinin Eski Günlerinde*; Ak Kitabevi, İstanbul.

OZANSOY, Halit Fahri, (1967), *Edebiyatçılar Geçiyor*, Türkiye Yayınevi, İstanbul.

OZANSOY, Halit Fahri, (1970), *Edebiyatçılar Çevremde*, Sümerbank Kültür Yay., Ankara.

ŞÜKÜN, Ziya, (1984), *Farsça Türkçe Lûgat Gencine-i Güftar Ferheng-i Ziya*, 3.C., MEB Yay., İstanbul.

MÜSTACABİZADE İSMET'İN MÜŞTEREK ŞİİRLERİ

Dr. İ. Hakkı AKSOYAK*

ÖZET: Bu çalışmada Müstacabizade İsmet'in müşterek şiirleri üzerinde duruldu. Müstacabizade İsmet Divan sahibi bir şair değildir. Ancak şiirleri dergilerde yayımlanmıştır. Müstacabizade İsmet, Celâl, İsmail Safa, Samih Rifat ve T. Lâmihi ile müşterek şiirler kaleme almışlardır.

Anahtar Kelimeler: Divan Edebiyatı, Osmanlı Edebiyatı, Müşterek Şiir, Müstacabizade İsmet.

Müstacabizade İsmet's Collective Poems

SUMMARY: In this paper, we have studied Müstacabizade İsmet's "collective poems". According to sources Müstacabizade İsmet hasn't Divan. But his "collective poems" was published in the journals. Müstacabizade İsmet wrote "collective poems" with Celâl, İsmail Safa, Samih Rifat and T. Lâmihi.

Key Words: Divan Literature, Ottoman Literature, Collective Poetry, Müstacabizade İsmet.

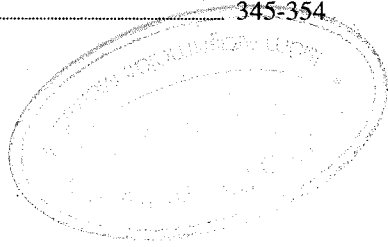
Müşterek şiir, birden fazla şairin katılımıyla oluşturulan manzumelerin genel adıdır. Bu şekilde oluşturulan şiirler için "gazel-i müşterek" ve "müşterek" terimleri de kullanılır. Terimlerden "gazel-i müşterek" in kapsam alanı daha geniştir. Bu terimle sadece müşterek söylenen gazeller değil; her tür nazım şekli ile meydana getirilen müşterek şiirler kastedilir. Elimizdeki örneklere baktığımızda müşterek manzumelerin beyit, kıta, murabba-ı müzdevic, terbi, şarkı, muhammes,

* Gazi Üni. Fen-Ed. Fak. aksoyak@yahoo.com.

XVII. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde -*ilk* ekli isimler
E. S. -GOLAS 267-284

XVI. Yüzyıl başında yazılmış bir kavâid-i şiiiriye risâlesi
Kâzım YETİŞ 285-343

Tanınmış Çuvaş Türkoloğu Mihail Romanoviç Fedetov
Nuri YÜCE 345-354

i.Ü. Edb. Fak.

Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi

cilt: XXIX, 2000, s. 1-12.

0.058

**MÜSTECÂBİZÂDE İSMET'İN MÜNTEHAB RUBÂİYYÂT-I HAYYÂM
TERCÜMELERİ ADLI ESERİ**

M. FâtiH ANDI*

Ömer Hayyam, Türk edebiyatının çok iyi tanıdığı, gerek Divan şairlerinin ve gerekse XIX. yüzyıldan bugüne Yeni Türk Edebiyatı şairlerinin severek okudukları, etkisinde kaldıkları bir şairdir¹.

Divan edebiyatında Hayyam'ın ismi sık sık geçiyor olmasına rağmen, onun *Rubaiyyât*'ının bu dönemde Türkçe'ye aktarılmış örneklerine rastlamak zordur. Divan şairlerinden bazıları, meselâ Fehîm-i Kadîm gibi

"Nâcâr ki mest-i aşk-ı Hayyâm oldum,
Bu çârsû-yı cihânda bed-nâm oldum,
Aşk ile idüp rubâîye meyl Fehîm,
Hayyâm-sıfat şöhet-i eyyâm oldum."²

diyerek, Hayyam'ın rind-meşrebliğini ve bilhassa rubaîdeki ustalığını takdir etmişler, Azmîzâde Hâletî gibi bazıları ise

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

1 Hayyam'ın hayatı hakkında bk. V. Minorsky, "Ömer Hayyam" madd., *İslâm Ansiklopedisi*, c. IX, İstanbul 1970, (MEB Yay.), s. 472-480; Abdülbaki Gölpınarlı, *Hayyam - Rubâiler ve Silsilat-al-Tartib, İbn-i Sîna'nın Tamcid'i ve Tercemesi*, İstanbul 1953, s. III-XLVI; a. mlf., *Hayyam ve Rubâileri*, İstanbul 1973, s. 5-22.

2 Tahir Üzgör, *Fehîm-i Kadîm - Hayatı, Sanatı, Divanı ve Metnin Bugünkü Türkçesi*, Ankara 1991, s. 704.